Guide til renovering af skoletoiletter

KØBENHAVNES KOMMUNE
Børne- og Ungdomsforvaltningen
Administrativt Ressourcecenter

Gyldenløvesgade 15
1600 København V

E-mail buf-bygningsdrift@kk.dk

Indhold

1. Indledning 4

2. Forskellige skoler skaber forskellige behov 5

3. Placering af toiletter, rumdisponering og indretning 6

4. Inventar 8

5. Gulve, vægge, lofter og døre mv. 10

6. Sanitet, ventilation og indeklima 12

7. Gode vilkår for toilettets drift 16

8. Læring, adfærd og elevernes egen rolle 15
   Referencer og mere viden 15

1. Indledning

I guiden beskrives anbefalinger til renovering af skoletoiletter i Københavns Kommune, herunder hvordan der skabes gode betingelser for brugeroplevelsen og den løbende drift og vedligehold.

Guiden er udarbejdet af Børne- og Ungdomsforvaltningen, og den skal sikre, at renovering af skoletoiletter sker på baggrund af nyeste viden og erfaringer på området.

Guiden beror på anbefalinger fra Rådet for Bedre Hygiejne, Dansk Center for Undervisningsmiljø (DCUM) og publikationer fra relevante myndigheder og kommuner samt egne erfaringer i Københavns Kommune.

Gode toiletforhold har væsentlig betydning for elevers toiletvaner. Forskning viser, at det kan være forbundet med negative konsekvenser for sundhed, trivsel og læring, når dårlige toiletforhold er årsagen til, at elever holder sig og ikke går på toilettet i løbet af en skoledag. Forskning viser også, at tryghed omkring toiletbesøget, at føle sig ugeneret og renlige forhold er med til at gøre toiletoplevelsen god.

Guiden er Børne- og Ungdomsforvaltningens værktøj, når der skal udføres renovering af toiletter på de københavnske skoler, og den skal sikre, at eleverne har en god brugeroplevelse.

Læsevejledning

Guiden er opdelt i 8 kapitler:

Kapitel 2 beskriver betydningen af lokal kontekst og inddragelse

Kapitel 3-6 beskriver konkrete anbefalinger til indretning og renovering af skoletoiletter

Kapitel 7 beskriver gode vilkår for toilettets drift

Kapitel 8 beskriver pædagogiske aktiviteter og elevernes rolle

Derudover er findes der links til yderligere inspirationsmateriale

2. Forskellige skoler skaber forskellige behov

Guidens anbefalinger kan ikke stå alene. De københavnske skoler er bygget på forskellige tidspunkter og på forskellig vis. Renoveringerne skal derfor altid bero på en vurdering af behovet og de konkrete bygningsforhold på den enkelte skole.

Foruden de konkrete bygningsforhold bør der tages højde for alder og køn, når toiletterne renoveres.

Mindre elever kan føle sig utrygge blandt de større elever, hvis de skal dele toiletter, hvorimod årgangsopdelte toiletter skaber større tryghed og ejerskab. Toiletter bør samtidigt klasseopledes, hvis muligt, da det giver et større ejerskab og ansvarsfølelse hos eleverne.

Om toiletter skal være kønsopdelte eller ej afhænger af den enkelte skoles behov og erfaringer. Der findes gode erfaringer med toiletter, som ikke er kønsopdelt, men især udskolingspiger kan finde det utrygt at dele toilet med drenge, og ønsker ofte en kønsopdeling. Skolen bør derfor tages med på råd om toiletter skal kønsopdeles eller ej.

Det er vigtigt, at elevernes og personalets erfaringer og perspektiver inddrages i de konkrete løsninger. Skolens brugere er hverdagseksperter og har en viden om de konkrete udfordringer, der er brugbar, når toiletforholdene skal forbedres.

3. Placering af toiletter, rumdisponering og indretning

Placering af toiletter på skolen
Når der renoveres skoletoiletter, skal det undersøges, om toiletfaciliteterne på skolen er placeret hensigtsmæssigt, og om der er mulighed for, at antallet af toiletter kan øges på en enkel og omkostningseffektiv måde. Toiletterne skal være fordelt rundt på skolen, herunder også i forbindelse med adgangsveje, så de er nemt tilgængelige for eleverne og er nemme at komme til og fra. I nærhed til hver toiletkerne bør der samtidigt være decentrale depoter med forbrugsstoffer, så der aldrig mangler toiletpapir, sæbe og papirhåndklæder.

Forrum
For at optimere et godt flow af elever i korte tidsrum, indrettes toiletterne om muligt med et forrum, hvor håndvaske og spejle etableres.

Et forrum kan med fordel gøres åbent uden dør eller med dør, hvor der er mulighed for indkig. Af hensyn til rengøring, anbefales det, helt at undlade døre, hvis muligt. Det forebygger samtidigt uhensigtsmæssige aktiviteter, såsom hærværk og drillerier.
Skolen bør tages med på råd om denne beslutning, da et åbent forrum kan være uhensigtsmæssigt, hvis det giver en oplevelse af, at toiletrummet trækker ud i de omkringliggende arealer.

Tilgængelighed af håndvaske
Der skal for hvert område, som toiletterne dækker, indrettes ét toilet med håndvask i selve toiletrummet med adgang for både piger og drenge, da det giver mere tryghed og privatliv ved håndvasken. Det kan fx være et handicaptoilet eller et stort toiletrum ved de øvrige toiletter

Stort forrum indrettet med håndvaske og med 4 toiletrum på stribe.

Skolernes toiletter bliver brugt af mange elever i løbet af dagen. Derfor er det vigtigt, at toiletterne er placeret tæt på elevernes primære opholdsområder, så alle elever kan nå at komme på toilettet, når de har behov for det. Dertil kan toiletter med forrum skabe et godt flow af elever, så tiden på toilettet optimeres.

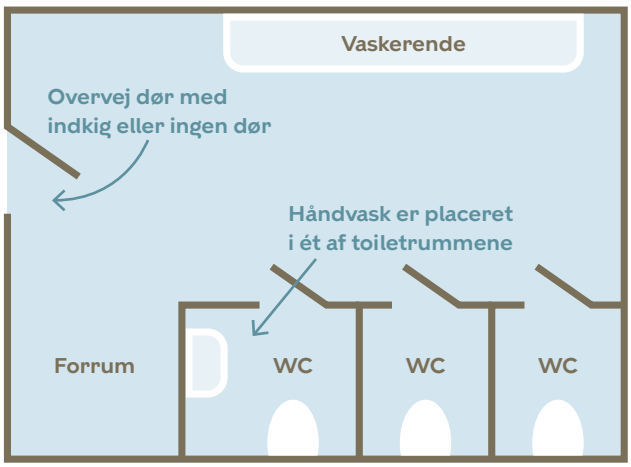

Skitse af forrum og indretning med håndvaske.

4. Inventar

Spejle
Spejle skal placeres hensigtsmæssigt, så de ikke forstyrrer fokus på håndvask eller forhindrer korrekt placering af sæbedispensere. Evt. kan spejlet gøres smallere end håndvaskens bredde, så korrekt placering af sæbedispenseren opnås. Som et alternativ kan spejl hænges ved siden af vasken. Spejle skal monteres solidt og plant med væg. Undgå synlige beslag og spejlholdere.

Sæbedispenser
Sæbedispensere skal placeres over vasken, så det mindsker dryp på gulvet.

Skraldespand
Skraldespande til papirhåndklæder skal væghænges og have en stor størrelse. Placeringen skal være under papirhåndklæderne, så der ikke dryppes på gulvet og det er let at smide papir ud efter brug.

Håndtørring
Elektriske lufthåndtørrer bør undgås, da det giver bakteriespredning samt larm og uro på toilettet. Papirhåndklædedispenseren skal være med udtræk af ét styk papir ad gangen. Dispenseren skal placeres helt tæt på vasken, så der ikke dryppes vand på gulvet. Ved toiletter med vask, skal papirhåndklædedispenseren være placeret med afstand til toilettet, så papirhåndklæder ikke ender i toilettet.

Toiletbørste og ladyposer/hygiejnespande
Toiletbørster skal være fritstående, da væghængte toiletbørster medfører øget rengøring og vedligehold. Overvej sort eller mørk toiletbørste, da farven gør snavs mindre synligst. Det samme gælder ladyposer/hygiejnespande på pige- og dametoiletterne.

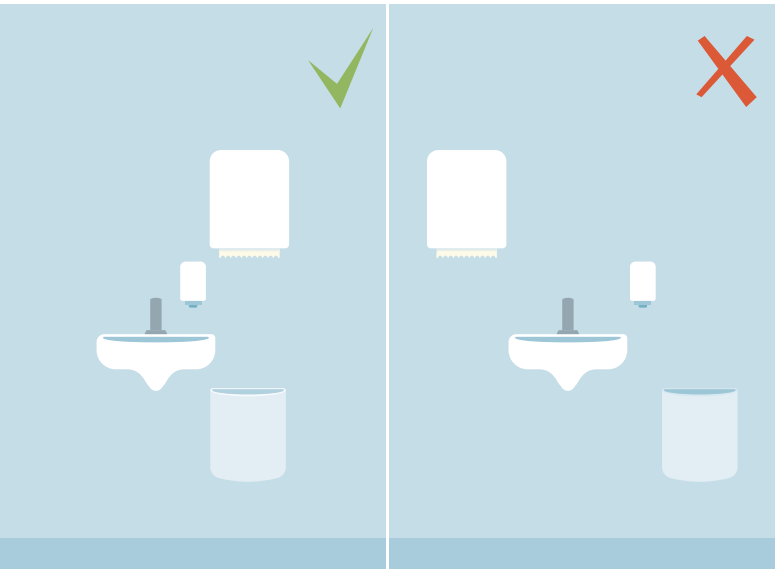

Skitse af korrekt placering af sæbedispenser, håndpapir og skraldespande.

Toilettets inventar skal placeres hensigtsmæssigt med tanke på optimal adfærd og brug. Det gælder om at dryppe mindst muligt på gulvet efter at have vasket hænder, så oplevelsen af renhed sikres bedst muligt. Dertil skal inventar så vidt muligt væghænges, da det letter den daglige rengøring.

Spejl er smallere end håndvaskens bredde. På den måde sikres korrekt placering af sæbedispenser.

Her ses korrekt placering af inventar. Sæbedispenseren er placeret over vasken. Papirhåndklæder er placeret tæt ved vasken og over skraldespanden.

5. Gulve, vægge, lofter og døre mv.

Gulve
Gulve skal være lette at rengøre. Med tiden kan der komme aflejringer af urinlugt i fuger, der kan være svært at komme af med. Toilettets lugt har udover udseende afgørende betydning for elevernes oplevelse af toilettet.

- Fuger i gulv skal derfor udgås. Fuger skal også undgås bag ved toilettet og på sidestykker der ligger tæt på toilettet.
- Eventuelle fuger skal være lette at rengøre.
- Gulvet bør afsluttes mod væg med hulkele (dvs. rende med blød rundet bund). En hulkele bidrager til let rengøring og forhindrer at vand trænger ind under gulvet og skaber fugtproblemer.
- Gulvene skal være glatte, da det letter rengøringen. Gulve kan med fordel belægges med hærdeplastgulve som epoxy og PUR. Begge materialer er slidstærke, rengøringsvenlige og bakterieafvisende.
- Undgå derudover blanke gulvoverflader, der fremhæver spildt vand og tis på gulvet.

Vægge
For at sikre oplevelsen af at være ugeneret og privat, skal et lukket toiletrum bestå af vægge fra gulv til loft og være så lydtætte som muligt. Undgå derfor spanske vægge. Vægoverfladen skal være glat og let at rengøre. Fuger skal generelt undgås og som minimum undgås tæt ved selve toiletkummen, hvor urinstænk kan ramme.

Lofter
Faste lofter, der kan rengøres, anbefales. Gerne lofter med lyddæmpende egenskaber med henblik på skabe et behagelig rum, hvor bekymringer om lyde mindskes. Videre skal lofter være med en ikke-sugende glat overflade, der letter rengøring.

Døre
Døre skal have god lydisolering. Dertil bør døre have en glat og rengøringsvenlig overflade. Opsæt gerne en krog på indersiden af døren til jakke og/eller taske. Hvis der ønskes en dør ind til forrummet overvej om denne etableres med mulighed for indkig.

Låse og dørgreb
Låse på skoletoiletter har stor betydning for elevers tryghed under toiletbesøget.

- Låse må ikke binde og skal være let at håndtere for de mindste elever. Dertil må de kun kunne åbnes udefra med særlig nøgle.
- Lås skal være med synlig lukkemekanisme indefra og tydelig indikator for, om døren er låst eller ej. Ved tydelig indikator mindskes greb i døren fra klassekammerater og den medfølgende utryghed.
- Lås må ikke kunne åbnes med en mønt eller lignende. Dørgreb skal monteres solidt. Evt. med rillet dørgrebspind, så dørgreb sidder bedre fast.

El og belysning
God og markant belysning er medvirkende til at skabe et rum, der er lyst og trygt at være i. Det anbefales belysning med 300 lux og mulighed for minimum 400 lux til brug ved rengøring. Lyset bør være automatisk, så man ikke træder ind i et mørkt rum. Hvis lyset ikke er automatisk, er det vigtigt, at lyset kun kan tændes og slukkes inde fra toiletrummet.

Farver og udsmykning
Toiletterne bør farvesættes, så de ikke fremstår kliniske. Farver på gulv og vægge bør udvælges, så der ikke fremhæves snavs. Farver kan understrege forskellige tilhørsforhold i forbindelse med klasseanviste eller kønsopdelte toiletter. Udsmykning kan samtidigt fremme ønskelig adfærd og aflede fra mentale barrierer ved toiletbesøg. Dog bør udsmykning udvælges nøje med opmærksomhed for aktualitet og robusthed over tid.

Toiletrummets vægge, gulve, lofter, døre og låse har stor betydning for elevernes oplevelse af deres toiletbesøg. En god oplevelse af rummet kan være med til at mindske de mentale barrierer, der kan være forbundet med toiletbesøg. Farver og god belysning kan dertil forbedre brugeroplevelsen og understøtte hensigtsmæssig adfærd hos eleverne. Materialer og overflader bør samtidigt vælges med tanke på rengøring og robusthed.

Et eksempel på et godt oplyst forrum i farver.

Gulvbelægning med afsluttet gulv med hulkele. Toilettet og øvrigt inventar er væghængt for også at lette rengøringen

6. Sanitet, ventilation og indeklima

Toilet
Et væghængt toilet minimerer rengøringsflader og rengøring af gulvet lettes. Toiletter skal have ét skyl med selvudtræk. Der skal derudover være opmærksomhed på gode store inspektionsåbninger/ låger til skjulte installationer og cisterne. Rørinddækning tæt på toilettet kan med fordel beklædes med rustfri stålplade.

Urinaler
Hvis der ønskes urinaler, bør de etableres med vandskyl på drengetoiletterne. Urinaler etableres som andre toiletrum med dør, som kan aflåses. Urinaler har den fordel, at de kan mindske belastningen på de øvrige toiletter. Den enkelte skole bør tages med på råd, om man ønsker urinaler, da urinaler ikke er oplagt til alle elever og årgange.

Håndvask
Håndvasken skal tilpasses rummets størrelse og proportioner. Når det er muligt, monteres vasken tæt til væg med henblik på at lette rengøringen og mindske vandstænk på gulv.

Vandhaner
Håndfrie vandhaner optimerer hygiejneforhold og letter rengøringen. Vandhanen skal passe til håndvaskens størrelse og armaturets sensor skal indstilles korrekt i forhold til målgruppen og håndvaskens størrelse. På den måde undgås det, at der plasker vand på gulvet. Armaturet skal være med batteri og det skal være integreret. Servicegenstande skal nemt kunne udskiftes, og reservedele skal nemt kunne genfindes. Lukkehaner placeres tæt på vask/toilet og skal være af god kvalitet.

Gulvafløb
Gulvafløb kan lette grundigere eller omfattende rengøring. Ved flere toiletter samlet kan gulvafløbet placeres i forrummet. Gulvafløbet bør kobles på afløb fra vaske, så det ikke afgiver lugt fra kloakken.

VVS og ventilation
Ofte behøver toiletter ikke egen varmekilde, dog afhængigt af, hvor på skolen toilettet ligger. Hvis der er behov, etableres gulvvarme eller indblæsning ved ventilationsanlæg. På et toilet er tilstrækkelig udluftning/udsugning vigtigt ift. lugt og indeklima. Derfor skal der i alle toiletrum etableres ventilation med udsugningsventil. Kanal etableres skjult over loft. Rørføringer bør etableres skjult eller så diskret som muligt. Hvis synlige, skal rør fastgøres solidt. Alle synlige rørføringer skal etableres som faste rør. Synlige afløb skal etableres i krom.

Toilettets tekniske installationer bør udvælges med fokus på kvalitet, robusthed og med hensyn til teknisk drift. Rørføringer og tekniske installationer etableres så vidt muligt skjult, så ansamling af snavs og støv reduceres. I målet om let rengøring skal teknikken dog ikke skjules i en grad, som forhindrer gode vilkår for den tekniske drift.

Håndfrie vandhaner optimerer hygiejneforhold og letter rengøringen.

Et væghængt toilet minimerer rengøringsflader og rengøring af gulvet lettes.

7. Gode vilkår for toilettets drift

En forudsætning for et godt skoletoilet er også en god drift. Her tænkes der både på god indretning, der letter den daglige rengøring, men også fremadrettet teknisk drift. Skoletoiletter er desværre ofte udsat for hårdhændet brug og hærværk.

Derfor anbefales robuste materialer og robust montering. Dårlige vedligeholdte toiletter er ofte medvirkende til dårlige vaner, hvor toiletterne ikke passes på.

Det er samtidigt vigtigt, at der på den enkelte skole etableres gode rutiner for, hvordan skader og driftsstop rapporteres og udbedres hurtigst muligt.

Anbefalinger til gode vilkår for den tekniske drift er følgende:

- Det skal være muligt at installere servicegenstande uden at lave destruktive indgreb.
- Der være gode, store inspektionsåbninger/låger (eksempelvis ift. væghængte toiletter)
- Servicegenstande og inventar mv. skal nemt kunne udskiftes og være af en type, så reservedele nemt kan genfindes.
- God plads og tilgængelighed når der skal arbejdes nede i cisternen.

8. Læring, adfærd og elevernes rolle

I målet på gode skoletoiletter kan renovering, rengøring og drift ikke stå alene. Der skal samtidigt være fokus på elevernes egen rolle og ansvar.

Adfærdsindsatser, undervisningsmateriale og dialogredskaber kan hjælpe med at sætte toiletterne på den pædagogiske dagsorden, arbejde med at skabe en god toiletkultur samt give et medansvar for den gode toiletoplevelse hos eleverne.

Det kan bl.a. ske via rollemodeller og kulturbærere for en god toiletkultur, hvor lærere, pædagoger, elever og forældre kan engageres.

Skolerne kan finde relevant materiale om dette her.

Referencer og mere viden

Om pilotprojekt "Fremtidens skoletoiletter" i Århus Kommune

Rådet for Bedre Hygiejne – skoletoiletdagen

Anbefalingskatalog fra Randers Kommune om øget trivsel på skoletoiletter

Afrapportering af Dansk Center for Undervisningsmiljø af pilotprojekt Fremtidens skoletoiletter, Århus Kommune